

## THE ROLE OF BUKHARA AND OTHER CITIES IN THE MILITARY ART AND ARMY STRUCTURE OF KHOREZMSHAHS

*Muyiddinov Bekali*

*Buxoro viloyati Osiyo xalqaro universiteti*

*Tarix fani o'qituvchisi*

**Annotation:** this article will scientifically analyze how the Military Art of the Khorezmshah state is organized, the general structure and development of the army, the emergence of military centers of the rise, and the high and incomparable place in it of the cities that are part of Khorezm, especially the presence of centers such as the city of Bukhara and what the main weapons of the.

**Keywords:** Khorezmshah, Bukhara, military, army, personal guard, Takash, Alouddin Muhammad, devon al-ard, fortress, fortress, shturm ladders, shamshir, spear, arrow-bow, peak.

### РОЛЬ БУХАРЫ И ДРУГИХ ГОРОДОВ В ВОЕННОМ ИСКУССТВЕ И СТРУКТУРЕ АРМИИ ХОРЕЗМШАХОВ

**Аннотация:** В этой статье будет проведен научный анализ того, как было организовано военное искусство государства Хорезмшахов, общая структура и развитие армии, возникновение военных центров подъема и высокое и непревзойденное место в нем городов, входящих в состав Хорезма, особенно таких центров, как город Бухара, и каковы основные вооружения армии.

**Ключевые слова:** Хорезмшахи, Бухара, войско, войско, личная гвардия, Такаш, Алауддин Мухаммед, Девон Аль-Ард, цитадель, крепость, штурмовые лестницы, шамшир, копье, стрела-лук, топор.

### XORAZMSHOHLAR HARBIY SAN'ATI VA QO'SHIN TUZILISHIDA BUXORO VA BOSHQA SHAHARLARNING TUTGAN O'RNI

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada Xorazmshohlar davlatining harbiy san'ati qanday tashkil etilgani, qo'shinning umumiy tuzilishi va rivojlanishi, yuksalishi harbiy markazlarining vujudga kelishi va unda Xorazm tarkibiga kiruvchi shaharlarning yuksak va beqiyos o'rni borligi, ayniqsa, Buxoro shahri kabi markazlarning bo'lishi va qo'shinning asosiy qurollari nimalardan iborat ekanligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

**Kalit so'zlar:** Xorazmshoh, Buxoro, harbiy, qo'shin, shaxsiy gvardiya, Takash, Alouddin Muhammad, devon al-ard, qo'rg'on, qal'a, shturm narvonlar, shamshir, nayza, o'q-yoy, cho'qmor .

## **Xorazmshohlar harbiy san'ati va qo'shin tuzilishida Buxoro va boshqa shaharlarning tutgan o'rni**

XII-XIII asrlarga kelib xorazmshohlarning asosiy harbiy kuchini yollanma va ittifoqchi turkiy harbiy qismlar-asosan xorazmshohlar saroyi bilan quda-andachilik munosabatlari o'rnatgan qabila boshliqlari va ular mansub bo'lgan qang'li va turkman qabilalari tashkil etadi<sup>1</sup>. Butun XII asr mobaynida Xorazmshohlar mana shu qabila aristokratiyasidan doimiy suratda o'zlariga xotin olganlar. Shunisi e'tiborga loyiqki, Xorazm hukmdori qadimgi xorazmiy unvoni bo'lgan "xorazmshoh" va arabcha - "sulton" deb atalsa, xorazmshohning birinchi xotini Turkiy unvon "xotun" nomi bilan mashhur bo'lgan. Saljuqiylardan mustaqil ajralib chiqish uchun kurashning boshlanishidan tortib to davlatning tanazzul topishiga qadar xorazmshohlar muntazam qo'shinga ega bo'lganlar va uni to'ldirish, qurol-aslaha bilan ta'minlash ularning asosiy tashvishi bo'lib kelgan. Xorazmshohlar qo'shini yaxshi ta'lim olgan, turli qurol-yarog'lar bilan qurollangan. Uning sarkardalari esa harbiy harakatlar paytida bir necha bor jasorat va tajribali ekanliklarini namoyish etganlar. Davlat barpo etilayotgan davrda xorazmshohlar to'plagan qo'shin jangari turkiy qavmlardan tashkil topgan. Harbiy bo'linmalar va qismlar qabilaviy belgiga ko'ra shakllangan. Hatto davlat ravnaq topgan paytda ham, qachonki qo'shinga boshqa qabila va xalqlarning vakillari olinadigan bo'lganda ham turkiy qabilalar asosiy va bosh zarbdor kuchni tashkil qilganlar<sup>2</sup>. Manbalarning xabar berishicha, xorazmshohlar saltanatda umumiy majburiy harbiy ta'lim tizimini joriy etganlar.

Xorazmshohlarning muntazam qismlardan tashqari shaxsiy gvardiyasi (xaros) ham bo'lib, u mamluklardan tarkib topgan. Bunday gvardiyani ilk bor xorazmshoh Takash joriy qilgan. Alouddin Muhammadning bunday qismi tarkibida 10 ming kishi bo'lgan. Xarosdan xorazmshoh va uning xonadonini qo'riqlash, jazo ekspeditsiyasi sifatida, savdo karvonlarini qo'riqlash maqsadlarida foydalanilgan. Jangovar harakatlar boshlanishi bilan xorazmshohlar xalq lashkarligiga aholi safarbarligini e'lon qilganlar, lekin yurish paytida bu lashkarlar hech qanday maosh olmasdan, talonchilik hisobiga yashaganlar. Davlat qo'shin boshqaruvining oliy organi devon al-ard bo'lib, bu devonga sohib devon al-ard rahbarlik qilgan. Manbalardan birida butun davlatning qo'shin boshqaruvining bosh organi devon parzdor jumla-i mamolik deb nomlangan. Eng yirik viloyatlarda, shuningdek mahalliy qo'shin boshqaruvi organlari ham mavjud bo'lgan. Oddiy qurol-yarog'lar-shamshir, nayza, o'q-yoy, cho'qmor va kalta nayzalardan boshqa xorazmshohlar qo'shinini katapultalar (manjaniq), qamal mashinalar (dabbobat), "toshbaqalar", ya'ni harakatchan minoralar, taranlar va shturm narvonlari (salolim) bo'lgan<sup>3</sup>. Xorazmshohlar qo'rg'on va qal'alar

<sup>1</sup> Хасанов.Ф. Турон халқлари ҳарбий санъати. -Т.: "Давлат илмий нашриёти", 2018. -Б. 282

<sup>2</sup> Бобоев.Х. Хидиров.З. Шодиев.Ж. Аҳмедова.М. Ўзбек давлатчилиги тарихи. II китоб. - Т.: 2009. -Б.117

<sup>3</sup> A.I.To'rayev, F.F.Axrorov, M.M.Rahmatov. O'zbekiston davlat muassasalari tarixi. – В.: "Durdona", 2019, 87-bet

qurish va ularni mustahkamlashga katta e'tibor berganlar. Ishtaxr, Ashkanavon va Ilol qal'alari eng mustahkam qal'alardan bo'lgan. Qal'adagi qo'shinga mustahfizlar qo'mondonlik qilganlar. Xorazmshohlar davlatida mirshablik va jazolash vazifalarini shihnalari o'z harbiy qismlari bilan amalga oshirganlar. Jand shimoliy askariy, harbiy faoliyatlari uchun eng muhim bazadir. Samarqand va Buxoro ham bazalar orasidadir<sup>4</sup>.

#### Foydalanilgan adabiyotlar.

1. A.I.To'rayev, F.F.Axrorov, M.M.Rahmatov. O'zbekiston davlat muassasalari tarixi. – B.: “Durdona”, 2019
2. Бобоев.Х. Хидиров.З. Шодиев.Ж. Ахмедова.М. Ўзбек давлатчилиги тарихи. II китоб. - Т.: 2009
3. ИБН АЛ-АСИР. Ал-камил фи-т-та'рих. (ПОЛНЫЙ СВОД ИСТОРИИ). Т.: Цюрих, 2005
4. Ҳасанов.Ф. Турон халқлари ҳарбий санъати. -Т.: “Давлат илмий нашриёти”, 2018
5. Bobohusenov, A. (2023). BUXORO VOHASINING ANTIK DAVRI YODGORLIKLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 298-302.
6. Akmal, B. (2023). QADIMGI BAQTRIYA MADANIYATI VA YODGORLIKLARI TIPOLOGIYASI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(7), 100-102.
7. Akmal, B. (2023). BUXORO VOHASI QOYATOSH SURATLARINING DAVRIY TASNIFI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 29(1), 142-146.
8. Bobohusenov, A. (2023). QADIMGI VARAXSHA DEVORIY GANCH VA LOY BEZAKLARI. *SCHOLAR*, 1(28), 303-308.
9. Akmal, B., & Ismat, N. (2023). BAQTRIYANING BRONZA DAVRI ARXELOGIYA YODGORLIKLARINING JOYLASHUVI VA MODDIY MADANIYATI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 73-80.
10. Bobohusenov Akmal. (2023). BUXORO VOHSINING ANTIK DAVRI SHISHA BUYUMLARI. *TADQIQOTLAR*, 25(2), 208–211. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/307>
11. Bobohusenov Akmal Ashurovich. (2023). THE MATERIAL CULTURE OF THE TOMBS OF THE ANCIENT AND EARLY MEDIEVAL PERIOD. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 24–29. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-06>
12. Toshpulatova Shakhnoza Shuhratovna. (2023). ETYMOLOGY OF TAJIK MARRIAGE CEREMONY. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17–23. <https://doi.org/10.37547/ijhps/Volume03Issue11-05>

<sup>4</sup> ИБН АЛ-АСИР. Ал-камил фи-т-та'рих. (ПОЛНЫЙ СВОД ИСТОРИИ). Т.: Цюрих, 2005, с. 97-98

13. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRIAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, 2(10), 291-299.
14. Toshpo'latova, S. S. (2023). TOJIKLAR MILLIY KIYIM-KECHAKLARI VA "BESHMORAK" MAROSIMINING ETNOLOGIK TAHLILI. *SCHOLAR*, 1(28), 395-401.
15. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 84-89.
16. TARAQQIYOTIDAGI O'RNI. *Научный Фокус*, 1(6), 369-371.
17. O'gli, S. U. S. (2023). ELUCIDATION OF ISSUES OF THE HISTORY OF BUKHARA GUZARS IN OA SUKHAREVA AND HER STUDIES. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 30-35.
18. Shokir o'gli, S. U. (2023). The Essence of State Policy on Youth in New Uzbekistan. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(9), 554-559.
19. Shokir O'g'li, S. U. (2023). THE IMPORTANCE OF THE MAHALLA SYSTEM'S REFORMATIONS IN NEW UZBEKISTAN. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(10), 25-30.
20. Sadullayev, U. (2023). THE ROLE OF THE NEIGHBORHOOD IN RAISING A SPIRITUALLY MATURE GENERATION. *Modern Science and Research*, 2(10), 488-493.
21. Muxamedovna, G. M. (2023). INNOVATSION TALIM-BUYUK KELAJAK POYDEVORI. *World scientific research journal*, 17(1), 74-76.
22. Muxamedovna, G. M. (2023). UCHINCHI RENESANS DAVRIDA AJDODLARIMIZ MEROSINI ORGANISH ORQALI INTEGRATSION TA'LIMNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH TAMOYILLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 22(1), 35-38.
23. Muxamedovna, G. M. (2023). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH MEKANIZMLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 12-14.
24. Gadayeva, . M. . (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459-464. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/25292>